

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΘΡΗΣΚΕΙΩΝ

Παραδοσιακή
Θρησκευτικότητα

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΘΡΗΣΚΕΙΩΝ

Παραδοσιακή Θρησκευτικότητα

1^ο ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

2018-2019

Για τη σύνταξη και επιμέλεια αυτού του υλικού στα Θρησκευτικά Α΄ Γυμνασίου εργάστηκαν με αλφαβητική σειρά οι:

ΚΥΚΝΑ ΙΩΑΝΝΑ (μαθήτρια Α2)

ΚΥΡΚΙΛΗ ΘΑΛΕΙΑ (μαθήτρια Α1)

ΜΠΕΛΕΣΑΚΟΥ ΞΕΝΙΑ (μαθήτρια Α1)

ΞΥΔΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (καθηγητής θρησκευτικών)

ΡΟΥΠΑΚΙΩΤΗ ΦΩΤΕΙΝΗ (μαθήτρια Α3)

ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΗΛ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ (μαθητής Α3)

Το παρόν στηρίζεται σε σχολική εργασία με αρχικό τίτλο «Υποστηρικτικό Υλικό στον Φάκελο Μαθήματος: Η θρησκεία στη ζωή, στην ιστορία και στον πολιτισμό. Πορεία και ανάπτυξη». Αποτελεί αναθεωρημένη μορφή αυτής της εργασίας που έγινε στο πλαίσιο δράσης στο 1^ο Πειραματικό Γυμν. Αθηνών, το σχολικό έτος 2018-2019.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Θρησκεία:

- 1) Θρησκεία ως τμήμα του πολιτισμού
- 2) Θρησκεία με την ειδική έννοια: Χριστιανισμός, Ιουδαϊσμός, Ισλάμ, Ινδουισμός, Βουδισμός.
- 3) Τύποι θρησκείας: α. μονοθεϊσμός β. ενοθεϊσμός γ. πολυθεϊσμός

Η θρησκεία είναι το σύνολο των δοξασιών που έχουν σχέση με την πίστη σε θεούς ή σε θεό, οτιδήποτε τιμά ή έχει ως ιερό κάποιος. Είναι τμήμα του πολιτισμού και μερικά παραδείγματα θρησκειών είναι ο Ιουδαϊσμός, ο Χριστιανισμός, το Ισλάμ, ο Ινδουισμός και ο Βουδισμός. Υπάρχουν τρεις τύποι θρησκειών: ο Πολυθεϊσμός, ο Ενοθεϊσμός και ο Μονοθεϊσμός.

Ποια στοιχεία είναι βοηθητικά, για να μάθουμε τα παραπάνω:

α. Γεωγραφία (ξέρω τη Μεσόγειο, τα σημεία του ορίζοντα).

β. Χρόνος (αναγωγή χρόνου σε αιώνα και το αντίστροφο)

2018<21ος αιώνας 1970<20ος αιώνας 1821<19ος αιώνας 1789<18ος αιώνας

1-99 1ος αιώνας.

γ. Έννοια καλού-κακού

Ο πολιτισμός περιλαμβάνει την τέχνη, την ιστορία, τη θρησκεία, τα ήθη και τα έθιμα, την πολιτική, την τεχνολογία και την επιστήμη.

Σημασίες του δίδυμου

Καλό

Μιλάω ωραία

Βοηθάω

Υποστήριξη

Προσφορά

Κακό

Κοροϊδεύω

Εξαπάτηση

Προσβάλλω

Μονοθεϊσμός: Η πίστη και η πράξη ότι υπάρχει ένας και μόνος θεός.

Κατά τη γνώμη σου, πώς ο μονοθεϊσμός όπως τον έχουμε ορίσει σχετίζεται με την ευθύγραμμη πορεία του χρόνου;

Κατά τη γνώμη σου, ο χρόνος κινείται ευθύγραμμα η κυκλικά;(Να αιτιολογήσεις την απάντησή σου)

Ιερό-Βέβηλό

“Ιερό” Επίσημος χώρος, αυστηρός.

“Βέβηλο” Καθημερινός.

Κλιμάκωση ως προς τον ιερό και βέβηλο χώρο

Σε σχέση με τις Διακοπές-Γιορτές

Με τον όρο **Ιερό- Βέβηλο** εννοούμε την συμπεριφορά και τους κανόνες, δηλαδή τι επιτρέπεται και τι απαγορεύεται σε έναν χώρο. Ένας ιερός χώρος έχει πολλούς κανόνες, ενώ ένας βέβηλος λίγους. Ένας ιερός χώρος δεν είναι απαραίτητα ναός, αλλά ένας ναός είναι πάντα ιερός χώρος. Για παράδειγμα, η Ακρόπολη (Παρθενώνας) είναι ναός, άρα και ιερός χώρος, σε αντίθεση με την Συναγωγή που είναι ιερός χώρος, αλλά όχι και ναός. Ο χρόνος μαζί με τους κανόνες δημιουργούν μία εορτή και ο χώρος με τους κανόνες έναν ναό ή ιερό χώρο.

Γεγονότα

Ορισμός: Κάτι που έγινε/κάτι πραγματικό, σίγουρο, αναμφισβήτητο

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΟΥΔΑΪΣΜΟΥ

Ιουδαϊσμός <έθνος

<θρησκεία

Ιουδαίοι=Εβραίοι, Ισραηλίτες

(Σήμερα)

Ισραηλινοί< Ισραήλ (1948) ευρύτερης οικογένειας συνάθροισης φυλών.

Ο **Ιουδαϊσμός** ανήκει στο **Μονοθεϊσμό**, επειδή έχει ένα Θεό, το Γιαχβέ. Επίσης, πιστεύεται από ένα Λαό, το Ισραήλ, έχει ένα Ναό, την Ιερουσαλήμ και ένα Μεσσία. Ακόμα, έχει ένα

Νόμο, του Μωυσή ή αλλιώς Παλαιά Διαθήκη και ένα Σκοπό, ο άνθρωπος να κάνει αυτό που κάνει και ο θεός.

Άσκηση:

Στο διαδίκτυο ξεκινάει μια συζήτηση (chat) σχετικά με το γιατί μαθαίνουμε στοιχεία άλλων πολιτισμών.

Σε αυτήν τη συζήτηση:

A) Θα φτιάξεις το περιβάλλον φανταστικής συζήτησης (πώς θα ξεκινά, φτιάξε μερικά φανταστικά προφίλ και ανάπτυξε διαφορετικές απόψεις).

B) Φτιάξε ένα δικό σου προφίλ μπες στη συζήτηση και πρόβαλε την άποψή σου σύμφωνα με όσα κάναμε σήμερα και όσα ξέρεις για τον Ιουδαϊσμό.

Χανουκά (Δεκέμβριος): Η γιορτή είναι εύθυμη αλλά με μέτρο.

Πουρίμ (Φεβρουάριος): Εύθυμη γιορτή με έντονο τρόπο

Πεσάχ (Μάρτιος): Εύθυμη γιορτή αλλά οικογενειακή (σε Σέντερ=εορταστικό τραπέζι)

Οι εορτές του Ιουδαϊσμού είναι τρεις: η Χανουκά, το Πουρίμ και το Πεσάχ. Η Χανουκά γιορτάζεται το Δεκέμβριο, είναι εύθυμη εορτή, αλλά με μέτρο. Ο εορτασμός πραγματοποιείται με την επτάφωτο λυχνία ή μενώρα, και γιορτάζεται η σωτηρία από τους Μακεδόνες. Το Πουρίμ πραγματοποιείται το Φεβρουάριο. Είναι εύθυμη εορτή και μεταμφιέζονται για να γιορτάσουν την σωτηρία από τους Πέρσες. Το Πεσάχ γιορτάζεται το Μάρτιο και είναι εύθυμη, οικογενειακή εορτή. Μία τελετή που κάνουν ονομάζεται Σεντέρ και είναι δείπνο που περιλαμβάνει αρνί, άζυμο, χόρτα και αυγό. Στο Πεσάχ γιορτάζεται η σωτηρία από τους Αιγύπτιους.

Ιουδαϊσμός< Μονοθεϊσμός

1 Θεός (Γιαχβέ)

1 Νόμος (Μωυσή, Παλαιά Διαθήκη)

1 Ναός (Ιερουσαλήμ)

1 Λαός (Ιαραήλ)

1 Σκοπός (Τι κάνει ο Θεός, για να το κάνει και ο άνθρωπος;)

Στον **Ιουδαϊσμό** μεταξύ άλλων καθιερώθηκε έντονα η **έννοια του καλού και του κακού**, όπως και η έννοια του **χρόνου**. Το καλό προβλήθηκε ως εκδήλωση υποστήριξης απέναντι στο συνάνθρωπο και στο θεό. Το κακό ως αντιστροφή της παραπάνω εκδήλωσης. Ο

Ιουδαϊσμός παρουσίασε την έννοια του ευθύγραμμου χρόνου, δηλαδή της ιστορίας ως ευθείας γραμμής μεταξύ της αρχής και του τέλους του κόσμου

Σχέση Πολιτισμού-Θρησκείας

Μόδα, Επιστήμη, Τεχνολογία, Ήθη και Έθιμα, Ιστορία, Γλώσσα, Πολιτισμός (αμφίδρομη κίνηση), Θρησκεία(πολίτης κουλτούρα πολιτισμικό στοιχείο).

Ομοιότητα μεταξύ πολιτισμών:

- A) καταγωγή- προέλευση
- B) εγγύτητα χώρου (βρίσκονται κοντά)
- Γ) εμπόριο

Άσκηση: Κατά τη γνώμη σας ο χρόνος κινείται κυκλικά ή ευθύγραμμα;

Χώρος< όταν έχει κανόνες είναι ιερός.

Χρόνος<όταν έχει κανόνες είναι ιερός<εορτή

Ιερός Χώρος- Ναός< τζαμί, χαράμ, τέμενος, μוסκέ

Ακρόπολη/ Παρθενώνας< Εκκλησία (Χριστιανικός Ναός)

Τι κάνει έναν χώρο “Ναό”;

Άσκηση:

Οι Ιουδαίοι έχουν ένα Ναό και πολλές συναγωγές. Γιατί;

Ναός: Ο ναός στην ελληνική αρχαιότητα ήταν η κατοικία του, το κτήριο που στέγαζε το λατρευτικό άγαλμα μιας ή περισσότερων θεοτήτων, και όχι ο χώρος συνάθροισης των πιστών, όπως στο χριστιανικό κόσμο. Αυτό φανερώνει και το ουσιαστικό “ναός”, που προέρχεται από το ρήμα “ναίω” (=κατοικώ).

Θυσία: Οι τρεις τύποι θυσίας:

A) Αναίμακτη θυσία: είναι εκείνη που περιλαμβάνει την κάυση φυτών, αρωματικών ουσιών.

B) Αιματηρή θυσία: προσφορά σε κάποια θεότητα κάποιου ζώου.

Γ) Συμβολική θυσία: αφιέρωση χρόνου σε κάποια θεότητα.

Υπάρχουν τρεις τύποι θυσίας: η αναίμακτη, η αιματηρή και η συμβολική. Η αναίμακτη θυσία αφορά στην καταστροφή αρωματικών φυτών και αντικειμένων, αφού πρώτα έχουν αφιερωθεί σε κάποια θεότητα. Η αιματηρή αφορά στην μερική ή ολική καταστροφή κάποιου ζωικού προϊόντος και η συμβολική θυσία είναι εκείνη που περιλαμβάνει την αφιέρωση του χώρου, της προσοχής και του χρόνου σε κάποια θεότητα. Για να είναι ένας χώρος ναός, πρέπει να έχει και τις τρεις μορφές θυσίας.

Με τον όρο «εθνική θρησκεία» οι Ιουδαίοι χαρακτηρίζουν το σύνολο των άλλων θρησκειών πέρα απ' τον Ιουδαϊσμό. Ήδη απ' τον 1^ο αιώνα μ.Χ οι Χριστιανοί με τον όρο «Εθνικοί» προσδιορίζουν εκείνους που δεν ήταν Χριστιανοί, ούτε Ιουδαίοι, αλλά Πολυθεϊστές.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΛΥΘΕΪΣΜΟΥ-ΜΟΝΟΘΕΪΣΜΟΥ

Πολυθεϊσμός

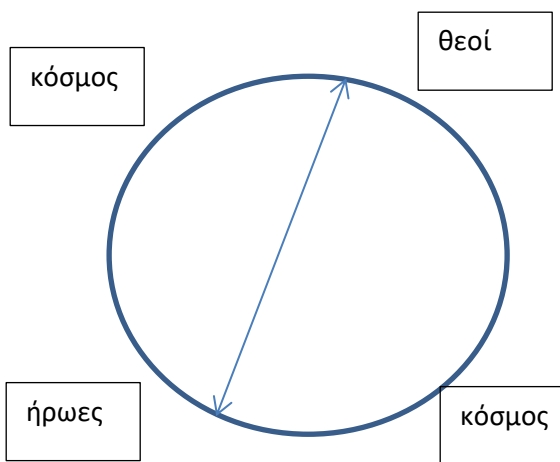
Άνθρωπος

[Ανθρωπότητα]

Φύση (περιβάλλον/ κόσμος)

Φύση (μοίρα, τύχη, χρόνος)

Θεοί < Άνθρωποι

Στον Πολυθεϊσμό η πραγματικότητα χωρίζεται σε τμήματα.

Σε καθένα από αυτά τοποθετείται ένας Θεός συντηρητής.

Στον **πολυθεϊσμό** πιστεύεται πως **οι θεοί και οι ήρωες** είναι αθάνατοι, ενώ στο **μονοθεϊσμό** αθάνατος είναι μόνο ο θεός.

Η **κοσμολογία** του πρώτου αιώνα λέει ότι ο θεός κατοικεί στον ουρανό, οι άνθρωποι στη γη και οι νεκροί στον κάτω κόσμο. Γι' αυτό ο θεός είναι αθάνατος, επειδή είναι μία ανώτερη δύναμη και αυτό φαίνεται και από την κατοικία του.

Μονοθεϊσμός

Θεός< Άνθρωπος< Φύση

Μεσσιανισμός<Δημιουργία<Βασιλείς<Προφήτες< Μεσσία<Σκοπός

Μεσσίας: θεϊκό ον

6ος αιώνας π.Χ: Ο Μεσσίας ως Σωτήρας- Εκλεκτός που θα σώσει το Ισραήλ (= κράτος των Ιουδαίων)

2ος αιώνας π.Χ-1ος αιώνας μ.Χ= Ο Μεσσίας ως εκείνος που θα:

- 1) Σώσει τους ανθρώπους μέσω του Ισραήλ,
- 2) Σώσει όλους τους ανθρώπους.

Τα όρια της αγοράς είναι τα όρια της πόλης και τα όρια της πόλης είναι τα όρια του κόσμου< **Οικουμένη**= αγορά, πόλη, κόσμος< προστατεύεται από θεούς και ήρωες< οι εκτός της οικουμένης ως βάρβαροι=άνγνωστοι, ενδεχομένως επικίνδυνοι

Χριστιανισμός:

Θεός: Τριάδα

Όνομα: Εκκλησία<εκ-καλώ

Απόστολος Παύλος: Σώμα

Οδός (μέχρι το 90μ.Χ.)

- 1) Γιαχβέ=Μεσσία-40μ.Χ
- 2) Θεός=Ιησούς
- 3) Χριστός

Ποιο νομίζουν οι Χριστιανοί ότι είναι το όνομα του Θεού;

Πρόσωπα και Ονόματα του Θεού (κατά τον 1^ο αι μ.Χ.):

Αδωναϊ = Κύριος

Χριστός (=Μεσσίας)

Πατήρ (=Θεός)

Υιός (=Χριστός=Ιησούς)

Πνεύμα (=Θεός)

Εκκλησία: Το σύνολο των Χριστιανών του ίδιου δόγματος/ο κλήρος/κτίσμα χριστιανικής λατρείας.

Ο σταυρός πότε εμφανίστηκε ως σύμβολο του Χριστιανισμού:

Θεός: Τριάδα < Ανώνυμος(κυρίως από τον 13ο αιώνα)< Υιός, Πνεύμα,(τον 1ο αιώνα μ.Χ)

Όνομα: 1) Εκκλησία: Συγκέντρωση Χριστιανών. Για να τελέσουν την Θεία Ευχαριστία

2) Οδός (1ος αιώνας μ.Χ)

3) Σώμα (όρος που υποστηρίχτηκε από τον Απόστολο Παύλο)

Σύμβολο: 1) + (κυρίως από τον 4ο αιώνα μ.Χ)

2) Ροζέτα (από τον 1ο αιώνα μ.Χ)

3) Χριστόγραμμα (από τον 1ο αιώνα μ.Χ)

4) T [ταβ] (1ος αιώνας μ.Χ)

Σκοπός: Βασιλεία του Θεού: Πολυσκοπική Έννοια που σημαίνει: 1) Παύση του θανάτου-πόνου, 2) Ένωση με τον Θεό, 3) Ερχομός μιας ουράνιας πολιτείας.

Τα **κείμενα** των Χριστιανών (1ο αιώνα μ.Χ) ονομάζονται Καινή Διαθήκη.

Στα κείμενα της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης, κάθε **αγγελοφάνεια** είναι και μία **θεοφάνεια**, δηλαδή κάθε φορά που εμφανίζεται άγγελος είναι σαν να εμφανίζεται θεός. Έτσι εξηγείται και ο φόβος απέναντι σε αγγέλους, εφόσον είναι φόβος για το εντελώς άλλο.

Θεός: Δημιουργεί, Συντηρεί, Κατευθύνει

Θεία Κλίση: ασφάλεια, μετάβαση, διαφορετικό πρόσωπο

Άσκηση:

Με βάση αυτά που έχετε μάθει στην Οδύσσεια: α) Βρείτε γεγονότα όπου η Αθηνά εμφανίζεται στον Οδυσσέα, β) Γίνεται χρήση του φόβου; γ) Αν όχι γιατί;

Βασιστείτε σε ό,τι έχουμε κάνει στον μονοθεϊσμό και πολυθεϊσμό.

Τύποι θρησκείας στη Ρωμαϊκή Κοινωνία (1ος αιώνας)

Religio:

- 1) Δημόσια θρησκεία
- 2) Θυσίες
- 3) Οργανωμένη με ιερείς και κανόνες
- 4) Η θρησκεία στηρίζει το κράτος (πόλεμο, ειρήνη)

Superstitio:

- 1) Ιδιωτική θρησκεία
- 2) Δεν μετέχει στην αγορά
- 3) Δεν συνδέεται με το κράτος

Διωγμοί:

- 1) τοπικοί (σε τοπικές κοινότητες ο Χριστιανισμός απαγορεύεται).
- 2) Αυτοκρατορικά Διατάγματα: Ο Χριστιανισμός ως απαγορευμένη ομάδα.

Ο **ουρανός** στον πολυθεϊσμό και στον μονοθεϊσμό δηλώνει τον τόπο κατοικίας θεών ή θεού.

Βασιλεία του Θεού: Στον Χριστιανισμό μ' αυτόν το όρο σύμφωνα με τα κείμενα του 1ου αιώνα μ.Χ δηλώνεται ο σκοπός της χριστιανικής θρησκείας. Η λέξη αναφέρεται σε πολλούς σκοπούς ταυτόχρονα (είναι πολυσκοπική): 1) στην ένωση με το Θεό 2) στον ερχομό μια ουράνιας πολιτείας 3) στην παύση του πόνου-του θανάτου.

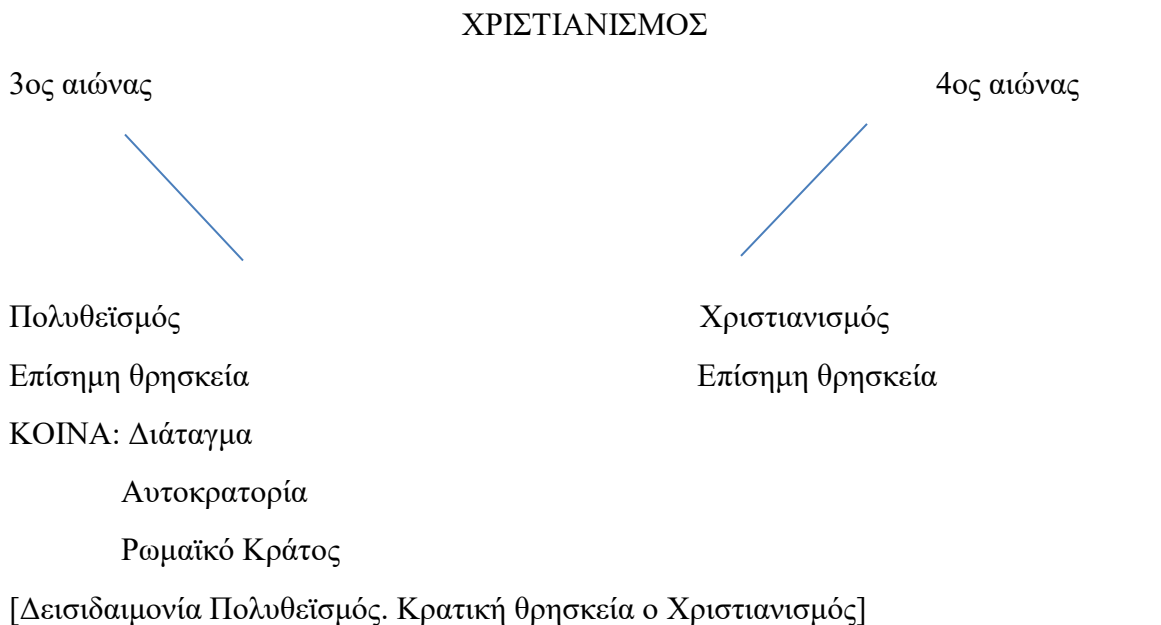
Άσκηση:

Με δεδομένο ότι ο Χριστιανισμός τους 2 πρώτους αιώνες θεωρούνταν *Superstitio* θρησκεία. Πώς εξηγείς ότι σύμφωνα με τα κείμενα των σελίδων 19-21 οι Χριστιανοί φτιάχνουν (οικοδομούν-ανεγείρουν) ναούς.

Θεία Ευχαριστία: αίμα, κρασί (οίνος), ψωμί (άρτος), σώμα, θυσία

Μετά τον 3^ο αιώνα μ.Χ. υπήρξαν κάποιες αλλαγές στον Χριστιανισμό, όπως η πληθυσμιακή διασπορά, η πληθυσμιακή αύξηση, η ένωση θρησκευτικών στόχων (σ' έναν σκοπό= Βασιλεία του Θεού) και η ομοιομορφία πίστης.

Το Διάταγμα των Μεδιολάνων αν και δεν έγινε ποτέ επίσημο κείμενο της αυτοκρατορίας αποτελεί κείμενο που δηλώνει την απόφαση του Κωνσταντίνου να στηρίζει τον Χριστιανισμό.

Τι θέλει ο αυτοκράτορας;

- 1) Τήρηση κανόνων
- 2) Αρμονία
Δυσαρμονία
- 3) Ειρήνη
- 4) Ενότητα

Χριστιανισμός

Πολυθεϊσμός

Διάσπαση

Διαταραχή

Διωγμός: Η εντολή να διωχτούν τοπικές ομάδες οι οποίες θεωρούνται επικίνδυνες και διαφορετικές.

Διωγμοί (Αποτελέσματα):

- 1) Εξάπλωση
- 2) Αύξηση
- 3) Επιβολή κανόνων
- 4) Επικοινωνία

3 γενιές=100 έτη

Απολογητές

Χριστιανοί του 2^{ου} αιώνα που απέναντι στους φιλοσόφους και την ρωμαϊκή διοίκηση, υπερασπίζον τον χριστιανισμό με λογικά επιχειρήματα.

Παράδειγμα απολογητή αποτελεί ο **Ιουστινός**.

Άσκηση:

Εφόσον σύμφωνα με τις σημειώσεις σας η αυτοκρατορία έπρεπε να διαθέτει τέτοια στοιχεία ενότητας, όπως είδαμε παραπάνω, θα μπορούσες να αναφέρεις ποια ενδεχομένως στοιχεία θα μπορούσαν να απειλήσουν την αυτοκρατορία τον 4ο αιώνα;

Στην εικόνα του Ιουστινιανού (565 μ.Χ) οι ιερείς στα αριστερά του Αυτοκράτορα “εκφράζουν” τον Θεό που προασπίζει την Αυτοκρατορία. Το Χριστόγραμμα στην ασπίδα των στρατιωτών στα δεξιά του Αυτοκράτορα δηλώνει παρόμοιου είδους βοήθεια με εκείνη που προσφέρουν οι ιερείς. Οι ίδιοι οι στρατιώτες είναι υπερασπιστές της Αυτοκρατορίας.

- Ο Αυτοκράτορας Ιουστινιανός δεν είναι άγιος. Γιατί κατά την γνώμη σας φέρει χρυσό φωτοστέφανο;

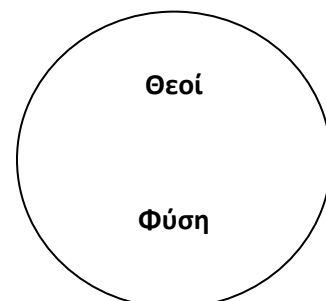
Φωτοστέφανο: Ξεχωριστό, ιδιαίτερο χρώμα, πολύτιμο, ήλιος (σύνδεση με τον ήλιο κυριολεκτική και εικονική).

Φιλοσοφία

Στον πολυθεϊσμό οι φιλοσοφικές σχολές με βάση και το

διπλανό σχήμα προσπαθούν να

- 1) Εξηγήσουν την σχέση θεών-ηρώων με την φύση
- 2) Τη σχέση θεών-ανθρώπων
- 3) Τη σχέση φύσης-ανθρώπων

4) Να παρατηρήσουν τη φύση

Οι φιλόσοφοι μελετούν τη σχέση του θεού με τη φύση, τη σχέση του ανθρώπου με τη φύση, τη σχέση του ανθρώπου με το θεό και την ίδια τη φύση.

Στωική φιλοσοφία (Στωικοί):

- 1) Οικογένεια
- 2) Οικουμένη
- 3) Κοσμοπολίτες

Επικούρεια φιλοσοφία(Επικούρειοι): Ευχαρίστηση, σχέση ζωής-θανάτου

Κάποια στοιχεία απαραίτητα για την επικοινωνία μεταξύ Χριστιανών και φιλοσόφων ήταν: 1. **Γλώσσα**: κοινή Ελληνιστική (1^{ος} αι. μ.Χ). 2. **Σκοπός**: Για τους φιλοσόφους, στωικούς και επικούρειους, η φύση αποτελεί το αντικείμενο της μελέτης τους. Παράλληλα δεύτερο αντικείμενο γνώσης αποτελεί το κράτος. Για τους Χριστιανούς η φύση αποτελεί δημιούργημα του Θεού. Επίσης και οι Χριστιανοί έχουν τον ρόλο και την ιδιότητα του Ρωμαίου υπηκόου. 3. **Τρόπος**: διάλογος.

Χριστιανοί: Ποια είναι τα στοιχεία των Χριστιανών τον 1ο αιώνα (Θεός, σκοπός → βασιλεία του Θεού, γιορτή → Ανάσταση, τελετή → Θεία Ευχαριστία.

Σύμφωνα με τον **Πολυθεϊσμό** η **αθανασία** είναι δυνατή και για τους Θεούς, αλλά και για τους ανθρώπους. Επιπρόσθετα, ο κόσμος χωρίζεται σε **τρία επίπεδα**, τον ουρανό, τη γη και τον κάτω κόσμο. Αντίθετα, στον Χριστιανισμό η αθανασία είναι δυνατή μόνο για τον Θεό. Επίσης, όπως είπαμε (σελ. 7), όποτε στα κείμενα της Παλαιάς και Καινής Διαθήκης έχουμε εμφάνιση **αγγέλου** έχουμε εμφάνιση Θεού (Αγγελοφάνεια - Θεοφάνεια). Σε κάθε τέτοια στιγμή χρησιμοποιείται η λέξη **φόβος** (φοβάμαι) επειδή πρόκειται για κάτι υπερβατικό, δηλαδή το εντελώς άλλο. Συμπερασματικά, ο Θεός στον Χριστιανισμό **υπερβατικός** (το εντελώς άλλο) και εξαιτίας αυτού στα κείμενα αναφέρεται η λέξη φόβος και τα παράγωγά της. Έτσι καταλαβαίνουμε πως όταν έχουμε εμφάνιση αγγέλου έχουμε εμφάνιση Θεού.

Άσκηση:

1. Να βρείτε τα βασικά στοιχεία Στωικών και Επικούρειων.

2. Με βάση τα χαρακτηριστικά του Χριστιανισμού και όσα αναφέραμε για τους Στωικούς και τους Επικούρειους πώς κατά την γνώμη σου επιτυγχάνεται ή μπορεί να επιτευχθεί μεταξύ τους επικοινωνία;

Μυστικισμός: Στην ιστορία των θρησκειών συναντάται μια οριζόντια, θρησκευτική πρακτική και πεποίθηση που φέρει τα εξής χαρακτηριστικά:

- 1) Οι μύστες δηλαδή εκείνοι που ακολουθούν το μυστικισμό απομακρύνονται απ' την πόλη.
- 2) Προσεύχονται προς μια συγκεκριμένη θεότητα.
- 3) Νηστεύουν, δηλαδή απέχουν από ένα είδος ή περισσότερα είδη τροφής.
- 4) Με βάση τα παραπάνω επιδιώκουν να ενωθούν με το θεό της προτίμησής τους στο εδώ και τώρα.

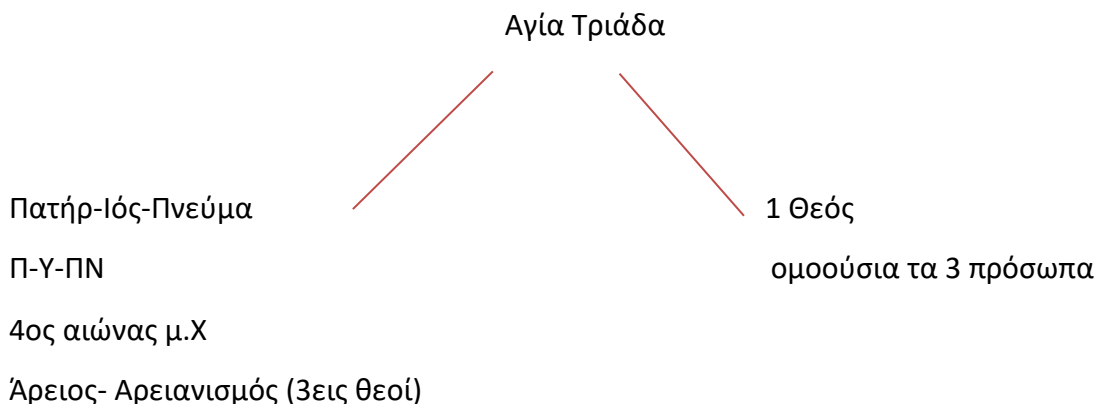
Στο χριστιανισμό, οι μύστες προσδιορίζονται ως **μοναχοί ή ερημίτες ή ασκητές**. Στον Χριστιανισμό, ήδη απ' τον 2^ο αιώνα μ.Χ η επιθυμία κάποιων πιστών εδώ και τώρα να φτάσουν στη Βασιλεία του Θεού διαμορφώνει τον (Χριστιανικό) μοναχισμό (μοναχό).

Θρησκεία – Αίρεση

Η **Αίρεση** είναι μία θρησκευτική ομάδα που οπωσδήποτε αποτελεί στοιχείο κάποιας **θρησκείας**. Φέρει ανάλογα χαρακτηριστικά γνωρίσματα (πίστη, λατρεία, ηθική) με τη θρησκεία. Διαφέρει σε ένα ή περισσότερα από αυτά.

Η Αίρεση επηρεάζει τη θρησκεία και η θρησκεία εξουδετερώνει την Αίρεση.

Η Αίρεση ως καινούργια θρησκεία.

Τα τρία βασικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν τη θρησκεία είναι **η λατρεία, η πίστη και η ηθική**. Λατρεία είναι η θρησκευτική άσκηση ή αλλιώς η θρησκευτική πράξη/πρακτική. Πίστη είναι η θεώρηση ότι υπάρχει θεός, που είναι ένα ανώτερο ον σε σχέση με τους ανθρώπους. Έχει ανώτερες δυνάμεις και δεν έχει ανθρώπινες αδυναμίες. Ηθος- Ηθική είναι τα ήθη και τα έθιμα της θρησκείας, οι παραδόσεις, οι κανόνες συμπεριφοράς, ο τρόπος συμπεριφοράς, ο τρόπος ζωής και η έννοια του καλού και του κακού.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΣΛΑΜ

ΙΣΛΑΜ

Μετά τον χριστιανισμό και τον ιουδαϊσμό, 3^η μονοθεϊστική θρησκεία είναι το **Ισλάμ**. Για τον προσδιορισμό του δεν χρησιμοποιούνται όροι όπως: μουσουλμανισμός, μωαμεθανισμός ή Ισλαμισμός.

Το Ισλάμ ξεκινά τον 7^ο αι. μ.Χ. και συγκεκριμένα το 622 μ.Χ. (έτος εγίρα). Η γεωγραφική θέση του Ισλάμ ήταν αρχικά η Αραβία.

1. Ο θεός είναι ένας και μοναδικός (Αλλάχ)
2. Μια σειρά προφητών, πέντε στον αριθμό μεσολαβούν μεταξύ του Αλλάχ και των ανθρώπων.
3. Ο 5^{ος} προφήτης ο οποίος ολοκληρώνει το έργο των προηγούμενων είναι ο Μωάμεθ.
4. Ο 4^{ος} προφήτης είναι ο Ιησούς.
5. Οι προφίτες δεν είναι αντίστοιχοι του Μεσσία: το έργο τους είναι ότι μεταφέρουν τα θεϊκά μηνύματα και την διδασκαλία του Αλλάχ στους ανθρώπους.

Στοιχεία λατρείας είναι τα εξής:

- Το Ισλάμ δεν διαθέτει ναούς αλλά χώρους προσευχής.
- Οι ιεροί αυτοί χώροι ονομάζονται *τέμενος* ή *τζαμί* ή *χαράμ*. Υπάρχει και η λέξη για τον ίδιο χώρο *μοσκέ*.

Στοιχεία ηθικής είναι τα εξής: οι πέντε στύλοι του Ισλάμ:

1. Η ομολογία πίστης: «δεν υπάρχει άλλος θεός από τον Αλλάχ και προφήτης αυτού είναι ο Μωάμεθ»
2. Η προσευχή ή και η στάση προσευχής ή αλλιώς *ράκα* πέντε φορές την ημέρα
3. Η ελεημοσύνη, δηλαδή η βοήθεια στους αδύναμοι
4. Η νηστεία, ιδιαίτερα η νηστεία του μήνα με όνομα *ραμαζάνι*.

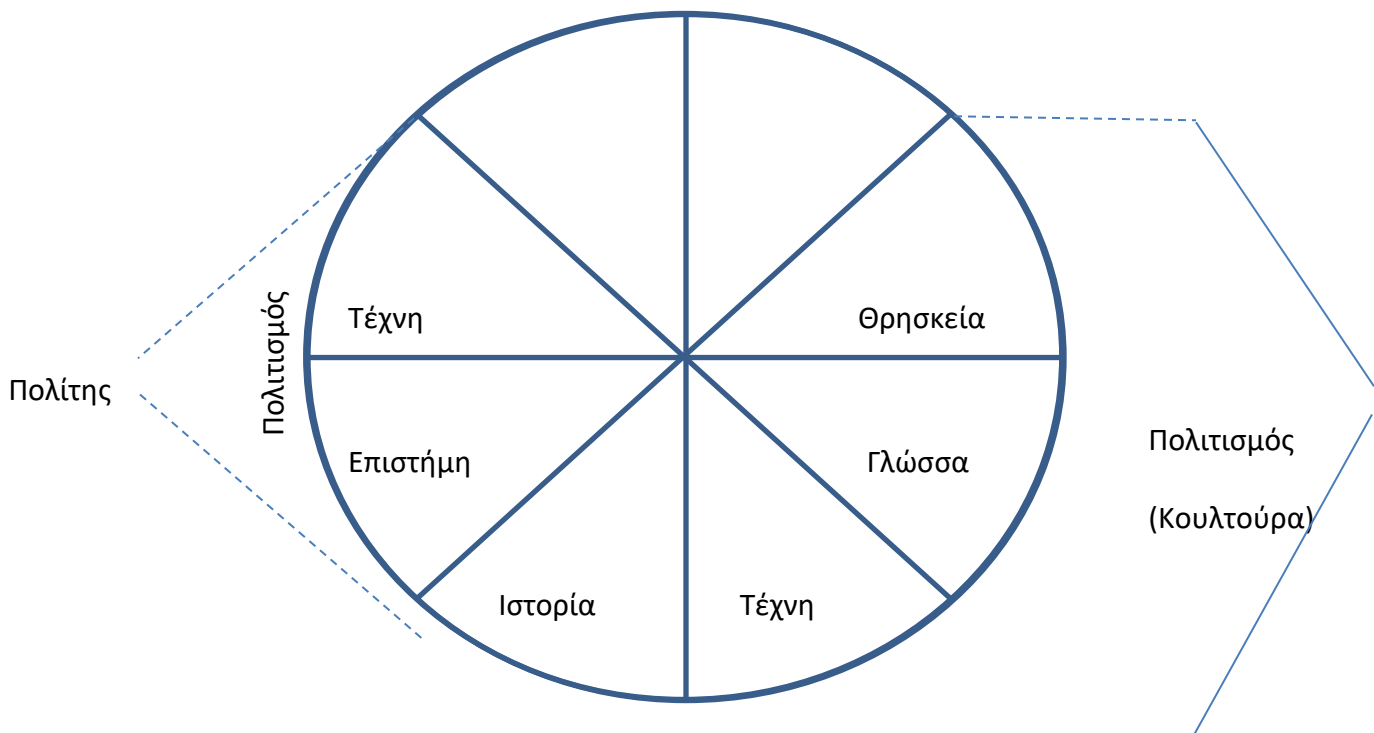
5. Το ιερό προσκύνημα που μια φορά στην ζωή του πρέπει να κάνει κάθε μουσουλμάνος στην ιερή πόλη Μέκκα

Ιερά βιβλία για τους μουσουλμάνους είναι η **Παλαιά Διαθήκη**, η **Καινή Διαθήκη**, το **Κοράνι** και τα κείμενα της λεγόμενης **Χαντίθ**, δηλαδή της ερμηνείας του Κορανίου από τον Μωάμεθ και της **Σούννα**, δηλαδή της παράδοσης μίας κοινότητας.

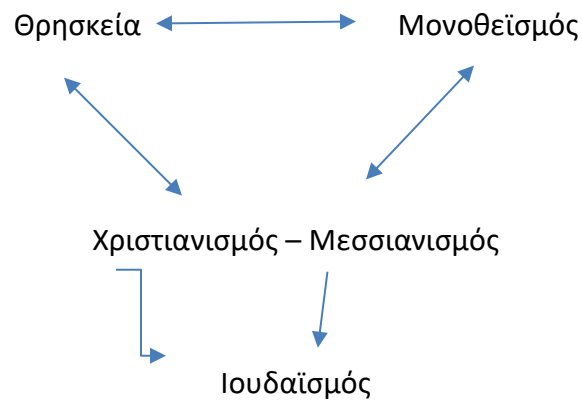
Ο λόγος που δεν χρησιμοποιείται η κατάληξη «-ισμός» στο Ισλάμ είναι ότι η θρησκεία αυτή εξαρτά τους κανόνες και την ηθική της από τη βούληση κάθε τοπικής κοινότητας.

Επίμετρο

Πολιτισμός

1. Θρησκεία ως τμήμα του πολιτισμού
2. Θρησκεία με την ειδική έννοια: Χριστιανισμός, Ιουδαισμός, Ισλάμ, Ινδουισμός, Βουδισμός
3. Τύποι θρησκείας: α) μονοθεϊσμός, β) πολυθεϊσμός, γ) ενοθεϊσμος

Μονοθεϊσμός

Η πίστη και η πράξη σε έναν και μοναδικό θεό.

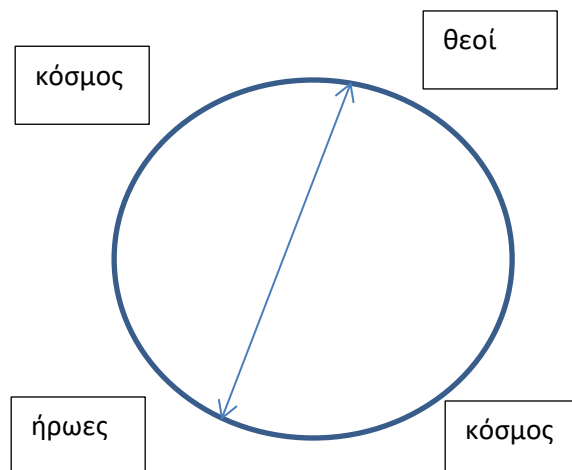
Πολυθεϊσμός

Άνθρωπος

[Ανθρωπότητα]

Φύση (περιβάλλον/ κόσμος)

Φύση (μοίρα, τύχη, χρόνος)

Θεοί   Άνθρωπος

Στωικισμός

Ο Στωικισμός αποτελεί μία σημαντική φιλοσοφική σχολή των Ελληνιστικών και Ρωμαϊκών χρόνων (300 π.Χ. – περίπου 250 μ.Χ.), η οποία ιδρύθηκε στην Αθήνα από τον Ζήνωνα τον Κιτιέα με κέντρο την «Ποικίλη Στοά» από όπου και πήρε το όνομά της η Σχολή.

Κατά τους Στωικούς, η ανθρώπινη φύση είναι τμήμα της παγκόσμιας φύσης, η οποία καθοδηγείται και κυβερνάται από τον συμπαντικό νόμο της Λογικής. Ο άνθρωπος, ως έλλογο ον, συγγενεύει όχι μόνο με τα άλογα ζώα αλλά και με τους Θεούς

Σύμφωνα με τον στωικισμό, καθήκον του ανθρώπου είναι να θέσει τον εαυτό του σε αρμονία με το Σύμπαν, το οποίο, ως λογικό και αγαθό, τού μεταφέρει τις ιδιότητές του.

Κατά τους στωικούς, οι άνθρωποι συνδέονται μεταξύ τους μέσω της κοινής λογικής φύσης τους, η αγάπη και προσφορά για την πατρίδα είναι το πρώτο βήμα της αγάπης και της προσφοράς για την μεγάλη πατρίδα όλων μας, την «κοσμόπολιν» της ανθρωπότητας και του Σύμπαντος (που κυβερνάται από αιώνιους και αμετάβλητους φυσικούς νόμους).

Επικούρειοι

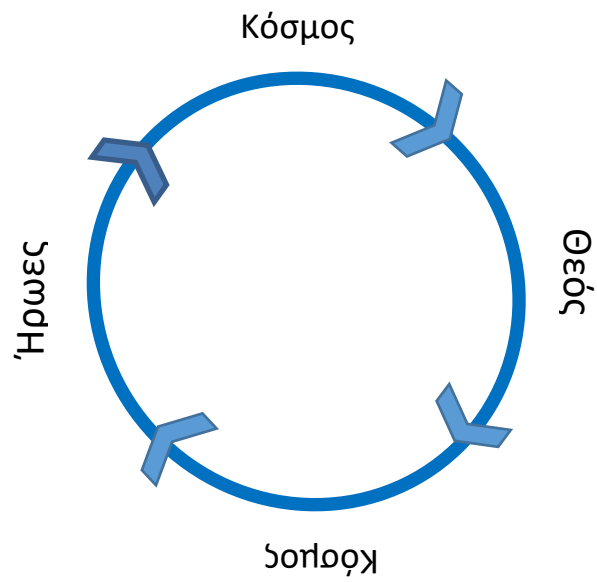
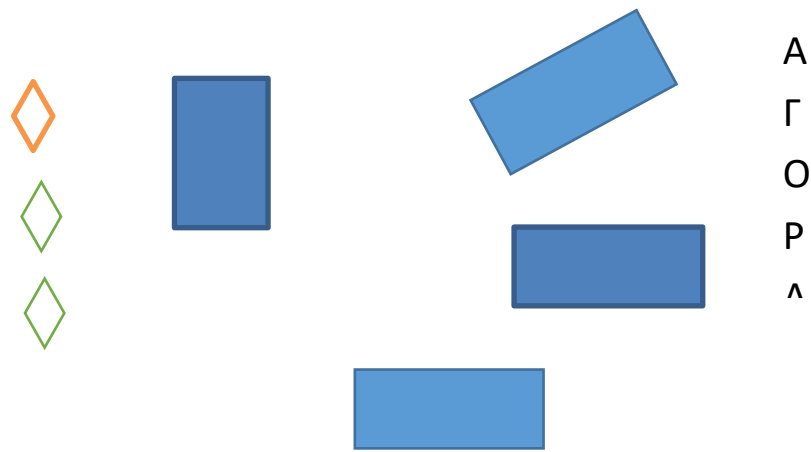
Ο Επίκουρος (341 π.Χ. – 270 π.Χ.) ήταν Έλληνας φιλόσοφος.

Ίδρυσε δική του φιλοσοφική σχολή, με το όνομα Κήπος του Επικούρου, η οποία θεωρείται από τις πιο γνωστές σχολές της ελληνικής φιλοσοφίας.

Ο Επίκουρος και η θεωρία του στρέφονται σε έναν ηθικολογικό χαρακτήρα της φιλοσοφίας.

Στόχος του ήταν η αναζήτηση των αιτιών της ανθρώπινης δυστυχίας και των εσφαλμένων δοξασιών που την προκαλούν, όπως για παράδειγμα η δεισιδαιμονία, ώστε να υπάρξει η αντιπρόταση για την προοπτική μιας ευχάριστης ζωής (ΖΗΝ ΗΔΕΩΣ), που για την επίτευξή της ο Επίκουρος προσέφερε ξεκάθαρες φιλοσοφικές συμβουλές.

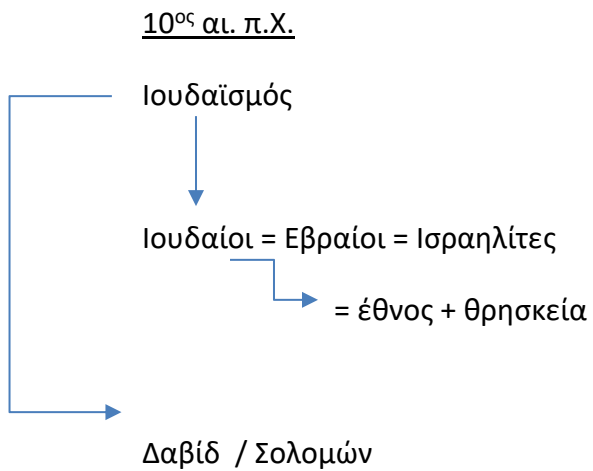
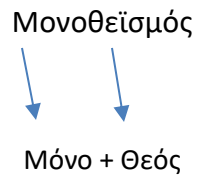
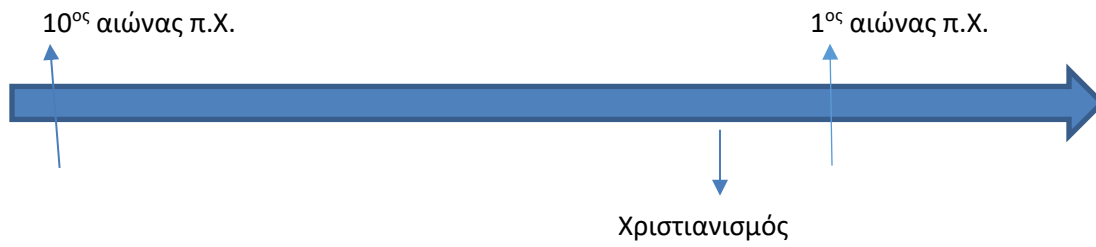
Το ζην ηδέως επιτυγχάνεται με την απουσία του πόνου και φόβου και με τη βίωση μιας ζωής αυτάρκους περιβαλλόμενης από φίλους.

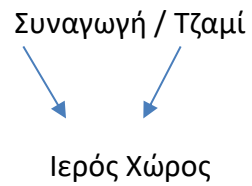
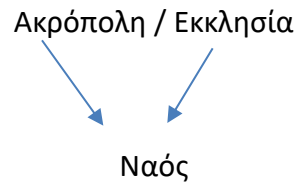
Κόσμος = Πόλη = Α = Οικουμένη

Τα όρια της αγοράς είναι τα όρια της πόλης. Τα όρια της πόλης είναι τα όρια του κράτους. Τα όρια του κράτους είναι τα όρια του κόσμου = Οικουμένη

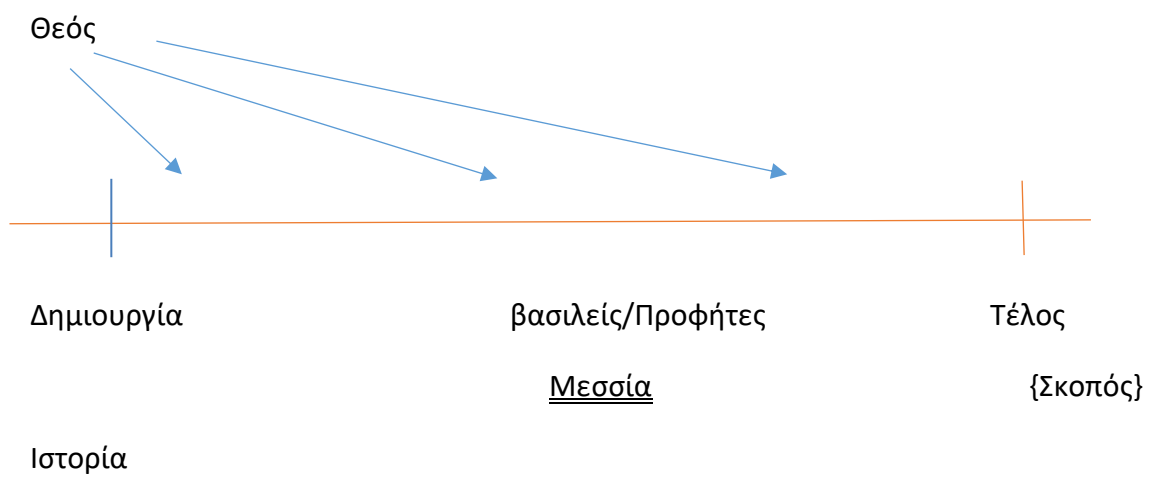
Ιουδαϊσμός

Οικογένεια > Σόι > Φυλή > Κράτος

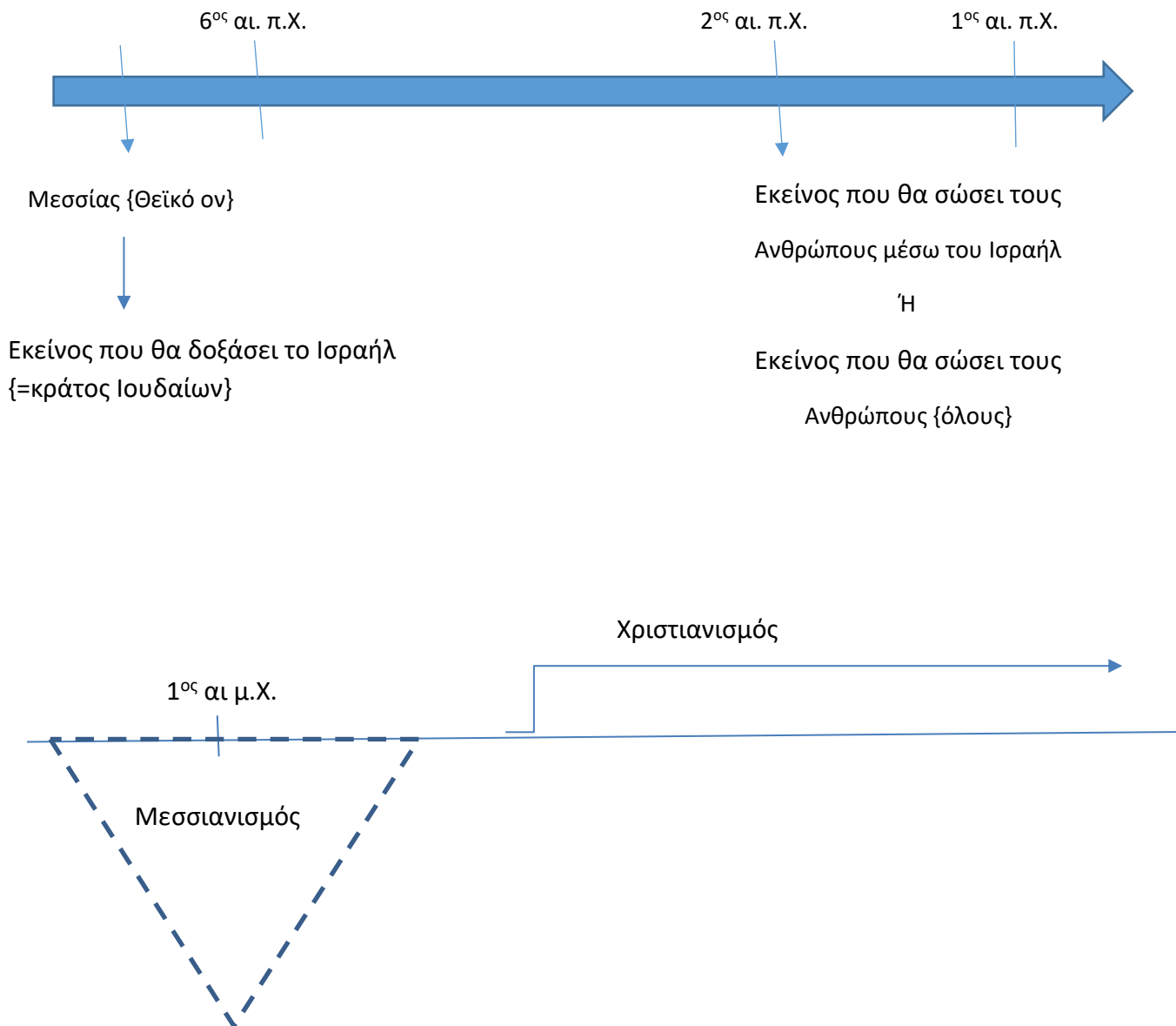

Μεσσιανισμός < Δημιουργία < Βασιλείς < Προφήτες < Μεσσία < Σκοπός

Μεσσιανισμός

Θεός Χριστιανισμού

Τριάδα [Ανώνυμος] 11^{ος}
 [Χριστός/Πνεύμα] 1^{ος} - 2^{ος} αι μ.Χ.

Όνομα του Χριστιανισμού

1^{ος} αι. μ.Χ.

- Εκκλησία [Συνάθροιση γύρω από την Θεία Ευχαριστία]
- Οδός
- Σώμα [Βασίζεται σε πρόταση του Αγίου Αποστόλου Παύλου]

Σκοπός [Πιθανές εκδοχές]

19ος αι

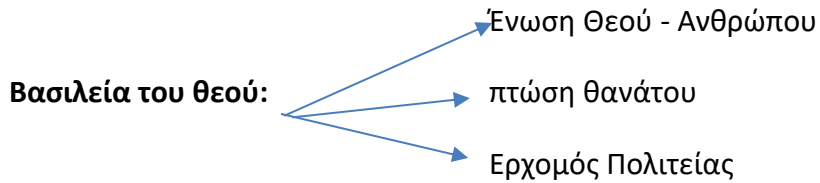
- Ο άνθρωπος ως ένθεος
- Αγάπη / Κοινωνικά προβλήματα
- Σεβασμός / Καλοσύνη
- Βοήθεια / Ταπεινότητα

16^{ος} αι - Θέωση / Ομοίωση προς την Τριάδα

Καινή Διαθήκη

↓ Συλλογή
 Βιβλίων
 1^{ου} αι μ.Χ.

Βασιλεία του Θεού

Σύμβολα :

1) (4^{ος} αι. μ.Χ.)

2) (1^{ος} αι. μ.Χ.)

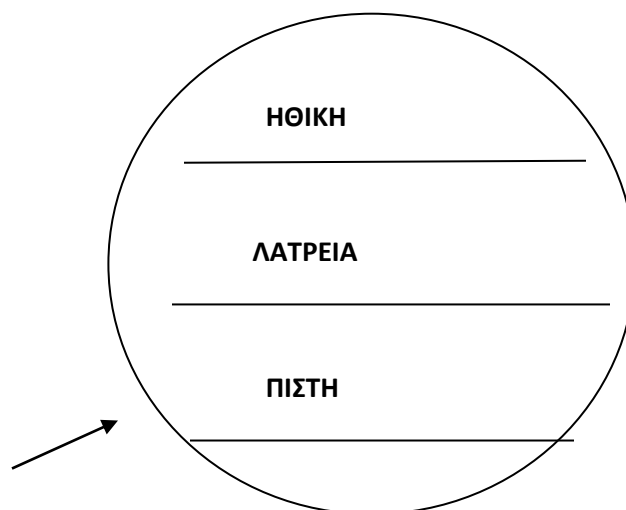
1)   (1^{ος} – 2^{ος} αι. μ.Χ.)

Χριστιανοί

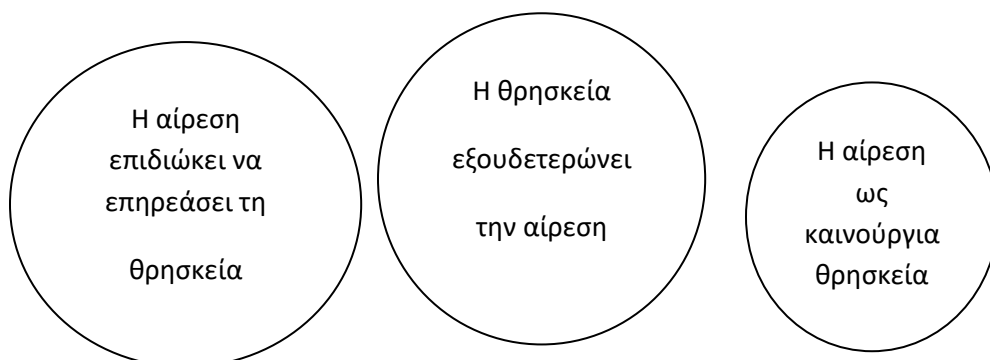
Θεός → Αγία τριάδα

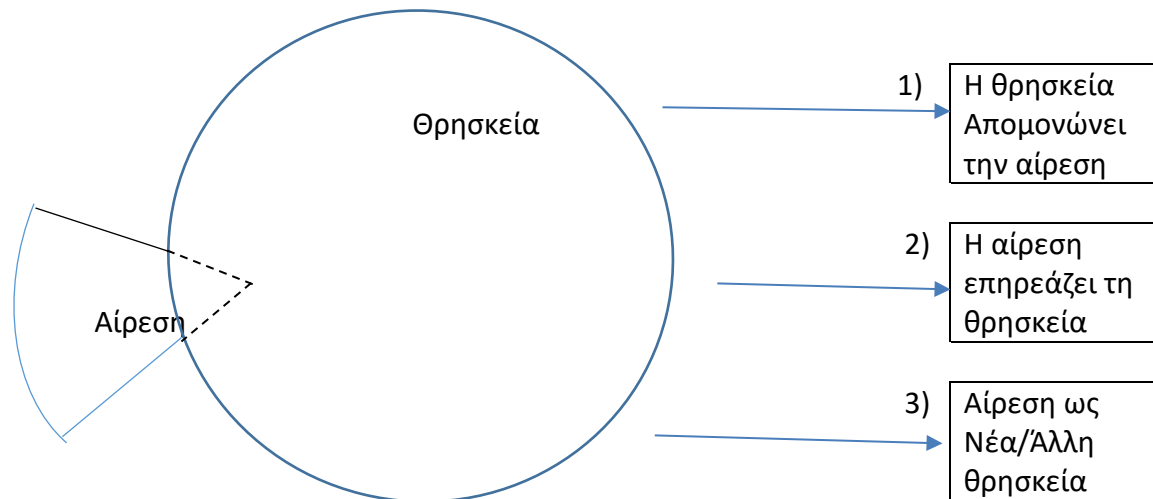
Σκοπός → η Βασιλεία του Θεού

Εορτές → Πάσχα

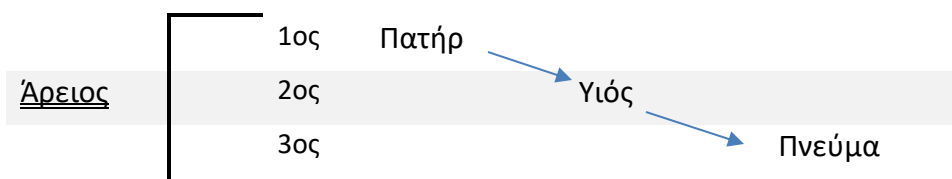

Τα χαρακτηριστικά της θρησκείας

4^{ος} αι. μ.Χ.

Η θρησκεία έχει τρία βασικά χαρακτηριστικά, την ηθική, την λατρεία και την πίστη η οποία είναι η αφιέρωση/πεποίθηση ύπαρξης Θεού. Η αίρεση πολλές φορές εντάσσεται στην πίστη, όμως κάποιες φορές παρουσιάζει κάποιες σημαντικές διαφορές απ' την αρχική πίστη, αποκλίνει απ' την πεποίθηση της βασικής θρησκείας και δημιουργεί μία καινούργια θρησκεία. Για παράδειγμα, ο Θεός του Χριστιανισμού ήταν η Τριάδα (Πατήρ/Υιός/Πνεύμα) που ονομαζόταν ομοούσιο (4^{ος} αι. μ.Χ). Όμως ο Άρειος «κατέταξε» την Τριάδα απ' το πιο ισχυρό, κατά την γνώμη του (1^{ος} Θεός: Πατήρ, 2^{ος} Υιός, 3^{ος} Πνεύμα). Έτσι δημιούργησε τρεις διαφορετικούς Θεούς που αυτόματα κατατάσσουν αυτήν την αίρεση στον Πολυθεϊσμό (ο Χριστιανισμός είναι μονοθεϊστική θρησκεία). Επίσης αυτό το σύστημα δημιουργούσε μία μεγάλη απόσταση ανάμεσα στον 1^ο Θεό και την Γη, γι' αυτό

και ο Άρειος είχε πολύ αυστηρή ηθική. Αυτή η λογική απέκλινε εντελώς απ' αυτή του Χριστιανισμού κι έτσι δημιουργήθηκε μία νέα θρησκεία ο Αρειανισμός.

Η θρησκεία και η αίρεση συνήθως επιδρούν η μία στην άλλη με τρεις τρόπους: 1. Η θρησκεία απομονώνει την αίρεση. 2. Η αίρεση επηρεάζει τη θρησκεία. 3. Η αίρεση ως νέα/άλλη θρησκεία.

Ιερό – Βέβηλο {

το πλαίσιο του κανόνα

Κανόνας → **κάνω αυτό που λέει**

- Απαγορεύσεις
- Προσταγές
- Απαραίτητο να τηρείς
- Λιγότερο απαραίτητο να τηρείς

Χώρος-Χρόνος

Ποια είναι η διαφορά ιερού χώρου και ναού;

→ Αν ένας χώρος έχει κανόνες, είναι ιερός.

→ Ένας χώρος θεωρείτε ναός, εάν γίνονται θυσίες μέσα σε αυτόν τον χώρο.

Διωγμός

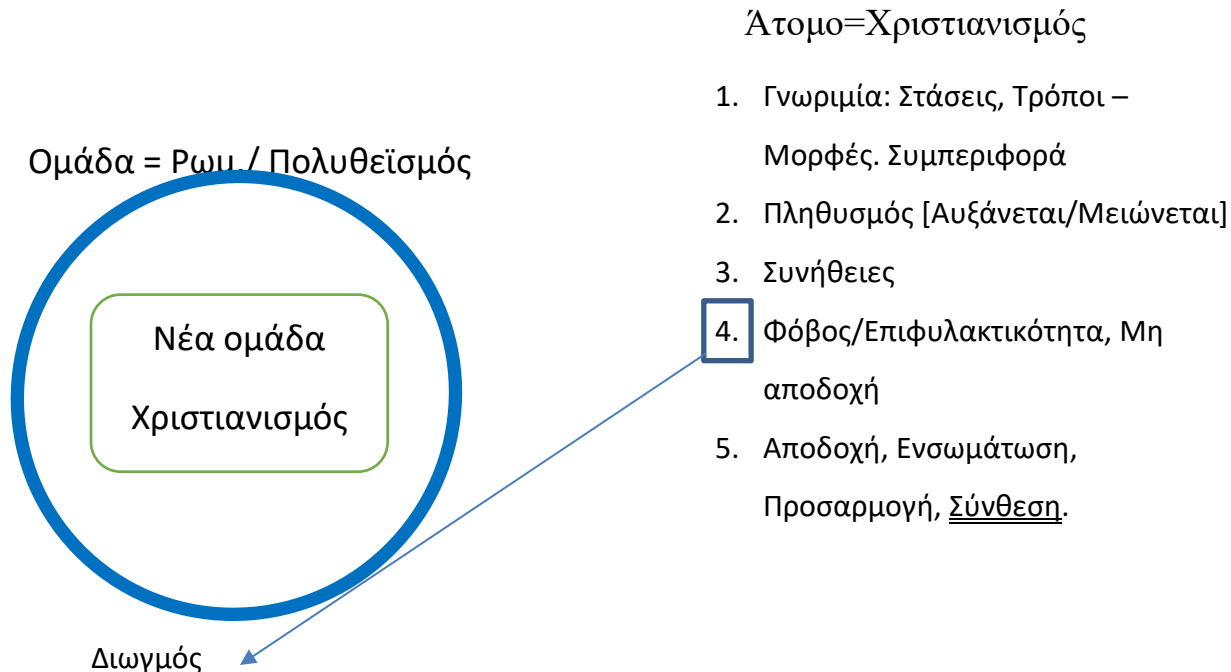
Πλαίσιο ομάδας

ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΟΜΑΔΑΣ

- 1) Συνήθειες (προσαρμογή/τρόπων/πρακτικών)
- 2) Γνωριμία (χαρακτήρας/αντιδράσεις)
- 3) Ενσωμάτωση (νέα ομάδα/σύνθεση)
- 4) Αντίθεση-μη αποδοχή (μείωση/υποτίμηση)
- 5) Αποδοχή (εκτίμηση/υποστήριξη/ασφάλεια)

[Μελέτη περίπτωσης: Σύμφωνα με την οπτική σου πόσες ομάδες διακρίνεις στο σχολικό σου περιβάλλον σου; Με ποιον τρόπο επικοινωνούν;

Για να επιτευχθεί η ένταξη κάποιων ατόμων σε μία ομάδα υπάρχουν κάποιες διαδικασίες. Αυτές είναι: η γνωριμία, η αποδοχή του πληθυσμού άσχετα με το αν μειώνεται ή αυξάνεται και η αποδοχή των συνηθειών των νέων ατόμων. Κατά τη διάρκεια αυτών των διαδικασιών υπάρχει ένας φόβος/επιφυλακτικότητα/μη αποδοχή από την πλευρά της ήδη δημιουργημένης ομάδας που όμως αν ξεπεραστούν ακολουθεί η ενσωμάτωση/αποδοχή/προσαρμογή και τέλος η σύνθεση μίας νέας ομάδας. Κάτι παρόμοιο συνέβη και με την ένταξη του Χριστιανισμού (άτομο) στην Ρωμαϊκή αυτοκρατορία (ομάδα). Όμως σε αυτή την περίπτωση ο φόβος, η επιφυλακτικότητα και η μη αποδοχή οδήγησε στους διωγμούς.

ΤΥΠΟΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΡΩΜΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ (1^{ος} αι. μ.Χ.)

Religio

- 1) Δημόσια θρησκεία
- 2) Θυσίες
- 3) Οργανομένη με ιερείς και κανόνες
- 4) Η θρησκεία στηρίζει το κράτος(πολεμοι/ειρήνη)

Superstitio

- 1) Ιδιωτική θρησκεία
- 2) Δεν μετέχει στην αγορά
- 3) Δεν συνδέεται με το κράτος

Τύποι θρησκείας στους Ρωμαίους

Religio	Superstitio
Δημόσια θρησκεία	Ιδιωτική θρησκεία
Παρουσία στην Αγορά με θυσίες προς τους θεούς	Περιορίζεται σε σπίτια [οικίες]
Οργανωμένη θρησκεία, διαθέτει κανόνες	Δεν έχει παρουσία στην αγορά [ναούς]
	Είναι μυστική
	Διωγμοί: Χριστιανισμός Α. Τοπικοί Β. Αυτοκρατορικά διατάγματα
Υποστηρίζει το κράτος σε περιπτώσεις πολέμου/ειρήνης	

Οι τύποι θρησκείας σύμφωνα με τους Ρωμαίους τον 1^ο αιώνα μ.Χ ήταν το Religio και το Superstitio. Religio ήταν η δημόσια θρησκεία. Όσοι την ασπάζονταν είχαν την δυνατότητα παρουσίας στην Αγορά, με θυσίες προς τους Θεούς. Ήταν οργανωμένη θρησκεία με κανόνες και υποστήριζε το κράτος σε περιόδους πολέμου – ειρήνης. Superstitio ήταν η ιδιωτική θρησκεία, η οποία περιοριζόταν σε σπίτια (οικίες) και δεν είχε παρουσία στην Αγορά (ναούς). Επίσης ήταν μυστική. Μία τέτοια θρησκεία ήταν και ο Χριστιανισμός του οποίου οι πιστοί είχαν υποστεί διωγμούς που θα μπορούσε να ήταν είτε τοπικοί, είτε αυτοκρατορικά διατάγματα. Τέλος θεωρούνταν και απαγορευμένη συντεχνία (=ομάδα).

Πολυθεϊσμός	Χριστιανισμός
Αθανασία	Ανάσταση

Θεοί Άνθρωποι	Άνθρωποι Ζωής Κρίσης
	Αθάνατος
	Θεός

Πολυθεϊσμός

Αθανασία

Θεοί

Άνθρωποι

Χριστιανισμός

Αθάνατος

Θεός

Ανάσταση

Άνθρωπος

Ζωής

Κρίσης

Κοσμολογία 1^{ου} αι.

Στην ιστορία των θρησκειών παρατηρείται μία ιδιόμορφη θρησκευτική πρακτική και πεποίθηση. Χαρακτηρίζει οριζόντια **όλες τις θρησκείες** (την παραδοσιακή θρησκευτικότητα). Τα στοιχεία του **Μυστικισμού** ήταν τα εξής: 1. Οι Μύστες, δηλαδή αυτοί που ακολουθούν την τη θεωρία του Μυστικισμού, απομακρύνονται συνήθως από τις πόλεις. 2. Νηστεύουν, δηλαδή απέχουν από συγκεκριμένες ομάδες τροφών σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους. 3. Προσεύχονται σε έναν Θεό, που μπορεί να είναι κεντρικό σ' ένα πολυθεϊστικό ή μονοθεϊστικό σύστημα. 4. Ασκούνται, δηλαδή

περιορίζουν το σώμα ή το οδηγούν στα όριά του. 5. Με όλα τα παραπάνω υπάρχει η αίσθηση ότι ο Μύστης ενώνεται με τον Θεό του όχι κάποτε στο μέλλον ή κάπου σε μία ιδανική πολιτεία, αλλά στο εδώ και τώρα.

Βιβλιογραφία

Bratton, Susan Power (2008). Christian Art. In Bron Taylor (Eds), *The Encyclopedia of Religion and Nature (Two Volumes), Volume 1*. Bristol: Continuum.

Chryssavgis, John (2008). Christianity (6b1) - Christian Orthodoxy. In Bron Taylor (Eds), *The Encyclopedia of Religion and Nature (Two Volumes), Volume 1*. Bristol: Continuum.

Congar, Yves (2005 2nd ed.). Theology: Christian Theology (Matthew J. O'Connell, Trans.). In Lindsay Jones (Eds), *Encyclopedia of Religion*, v. 13. New York: Thomson Gale.

Dupré, Louis (2005 2nd ed.). Mysticism [First Edition]. In Lindsay Jones (Eds), *Encyclopedia of Religion*, v. 9. New York: Thomson Gale.

Eliade, Mircea (1961). *Images and Symbols* (Philip Mairet, Trans.). New York: Harvill Press.

Eliade, Mircea, Couliano, Ioan P. (1992 3d ed.). *Λεξικό των Θρησκειών* (μτφρ. Ευάγγελος Γαζής). Χατζηνικολή.

Eliade, Mircea. *The Sacred and the Profane: the Nature of Religion - the significance of religion, myth, symbolism and ritual within life and culture* (trans. Willard R. Trask). New York: Harcourt, Brace & World, Inc.

Moore, Peter (2005 2nd ed.). Mysticism [Further Considerations]. In Lindsay Jones (Eds), *Encyclopedia of Religion*, v. 9. New York: Thomson Gale.

Pelikan Jaroslav (2005 2nd ed.). Christianity: An Overview. In Lindsay Jones (Eds), *Encyclopedia of Religion*, v. 3. New York: Thomson Gale.

Piras, Andrea (2005 2nd ed.). Angels. In Lindsay Jones (Eds), *Encyclopedia of Religion*, v. 1. New York: Thomson Gale.

Rahman, Fazlur (2005 2nd ed.). Islam: An Overview. In Lindsay Jones (Eds), *Encyclopedia of Religion*, v. 7. New York: Thomson Gale.

Ringgren, Helmer (2005 2nd ed.). Messianism: An Overview. In Lindsay Jones (Eds), *Encyclopedia of Religion*, v. 9. New York: Thomson Gale.

Swartz, Michael (2005 2nd ed.). Judaism: An Overview. In Lindsay Jones (Eds), *Encyclopedia of Religion*, v. 7. New York: Thomson Gale.